

STATISZTIKAI „EGYPERCESEK”

SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYE GAZDASÁGI HELYZETE

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye gazdaságának teljesítőképességét jól tükrözi, hogy az egy lakosra jutó bruttó hazai termék 1994-ben és 1995-ben az országos átlag hattizede körül alakult. Valamivel kedvezőbb a megye helyzete, ha a főváros nélkül számított vidéki átlagot tekintjük viszonyítási alapnak, a megyei mutató annak már közel háromnegyede. A különbség nyilván abból adódik, hogy az egy lakosra jutó GDP vidéki átlaga a fővárosinak csak közel fele. Az arányok önmagukban is sokatmondók. Lényeges azonban, hogy az egy lakosra jutó GDP valamennyi megye közül itt és Nógrád megyében a legkisebb, és a többiekől igen nagymértékben leszakadva állnak a rangsor végén. (Lásd az 1. ábrát.)

Ha olyan skálán jelöljük a megyék helyzetét, amely az egy lakosra jutó bruttó hazai terméket a megyék átlagának százalékában jelzi, akkor a sűrűsödési pontok 1995-ben 92–98 százalék között alakulnak ki, ide tartozik a megyék harmada. Másik, az előbbinél lényegesen kisebb gócpontok 103–108, valamint 113–117 százalék között vannak, amely kategóriákba három, illetve négy megye tartozik. E két jellemző arány mellett kivételesen minősíthető Vas megye és Győr-Moson-Sopron megye helyzete 130 százalék körüli értékkel. A skála másik végén Nógrád és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyék állnak. Nagymértékű Pest megye leszakadása is, de az előbbieknél jóval kisebb.

Fontos kérdés továbbá, hogy a megye leszakadásának mértéke időben hogyan változott, illetve arra hogyan hatottak a piacgazdálkodási körülmények. A területi szintű vizsgálatokat nehezíti a székhely szerinti megfigyelés, a kisservezetek megfigyelési körön kívül maradása, az időben történő összehasonlításoknál pedig gondot okoz a megfigyelési rendszer változása. Mindezek a problémák részben áthidalhatók, ha a megyék viszonylagos helyzetét hasonlítjuk egymáshoz.

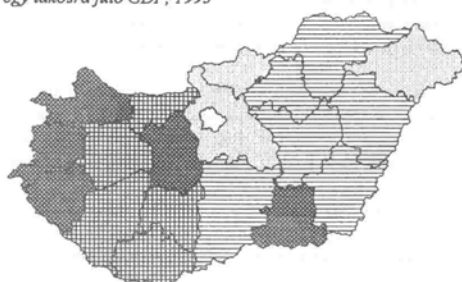
Az ipari termelés alapján egyértelműen nőtt a megye leszakadása, és 1995-ben a vidéki átlagnak mintegy kétötöde volt. (Lásd a 2. ábrát.) Az egy lakosra jutó ipari értékesítés alapján mind a nyolcvanas, mind a kilencvenes években a legutolsó helyek egyikén állt a megye. A vidéki átlagtól mért lemaradás már a nyolcvanas években is nagymértékű, mintegy 60 százalékos volt, ami a kilencvenes években tovább növekedett. Az iparosodott megyékben az egy lakosra jutó ipari értékesítés 4–6 szorososa, de az alföldi megyékben is legalább kétszerese a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyeinek.

Az egy lakosra jutó ipari értékesítés folyó áron

Megnevezés	1980.	1985.	1990.	1995.
	évben			
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye ipari értékesítése				
– forintban	26 146	38 000	61 187	100 668
– a vidéki átlag százalékában	39,4	38,3	39,6	36,9
– az országos átlag százalékában	30,6	31,4	34,5	31,7
– a megyék rangsorában	18.	18.	18.	19.

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye helye az ország megyéi között
(Index: vidéki átlag=100)

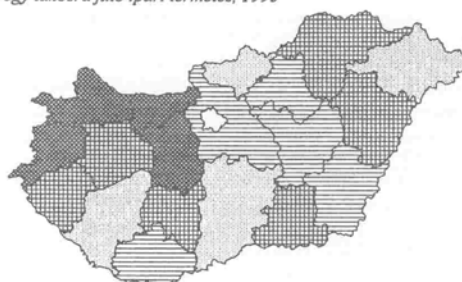
Az egy lakosra jutó GDP, 1995*

Vidéki átlag = 100

- 117 – 129
- ▣ 97 – 116
- ▤ 93 – 96
- 75 – 92

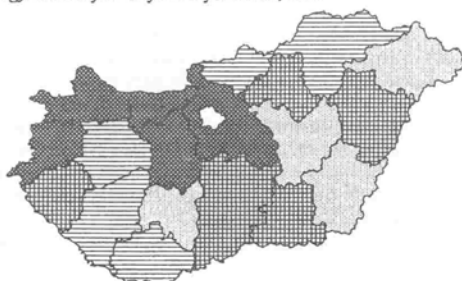
Az egy lakosra jutó ipari termelés, 1995

Vidéki átlag = 100

- 131 – 243
- ▣ 86 – 130
- ▤ 67 – 85
- 37 – 66

Az egy lakosra jutó külföldi befektetések, 1995

Vidéki átlag = 100

- 137 – 247
- ▣ 95 – 136
- ▤ 46 – 94
- 18 – 45

Az egy lakosra jutó ipari értékesítést tekintve a megyék között mindig is jelentős mértékű volt a szóródás, ami a kilencvenes években rendkívüli módon megnőtt, 1995-ben a relatív szórás már 70 százalék fölött volt, szemben az előző évtizedet és az 1990-es évet jellemző 40 százalék körüli értékkel. A szóródás növekedése, a tartós leszakadás veszélyét is magában hordozza.

A mezőgazdaság egy foglalkoztatottra jutó üzemi termelési értéke és nyeresége a nyolcvanas évek végéig a legkisebbek között volt Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, ami jelzi a termőföld gyenge minőségét, alacsony jövedelemtermelő-képességét. Mindemellett azonban igen jelentős szerepet játszott az ágazat a megyei foglalkoztatásban. Újabb megyei szintű termelésiérték-adatok nem állnak rendelkezésre, de valószínűsíthető, hogy a megye pozíciója tovább romlott.

A fontosabb növények megyei hozamai ma is rendre elmaradnak a többi megye átlagától. Az állattartás válságát pedig tükrözi, hogy míg a nyolcvanas években az ország szarvasmarha-állományának 7–8 százalékát tartották a megyében, 1995-ben már csak az országosan is nagymértékben csökkent állománynak közel 5 százalékát. A sertésstartásban játszott szerep nem változott, 5 százalék körüli ma is. Ezek az arányok ebben az ágazatban is számottevő állománycsökkentés mellett álltak be.

A gazdasági szervezetek egy lakosra jutó beruházási értékét tekintve a megyének a nyolcvanas években is jellemző módon a legutolsó hely vagy azok egyike jutott. A megye pozíciója azonban a kilencvenes években jelentősen javult az 1991-es kormányprogram hatására, amikor a felzárkóztatás érdekében igen figyelemre méltó infrastrukturális fejlesztések indultak el. Így Szabolcs-Szatmár-Bereg megye 1991-ben a 16., 1992-ben a 15., 1993-ban pedig a 10. helyre került. Ahogyan azonban ezek a programok befejeződtek, a megye visszacsúszott 1994-ben a 15., 1995-ben pedig a 17. helyre. Mindez azzal is járt, hogy a beruházási érték nominálisan is alig változott, majd 1995-ben jelentősen csökkent.

Az egy lakosra jutó beruházási értéket tekintve a megyék közötti különbségek felerősödtek. Az eltérések nagyságát jelző relatív szórás 1980-ban még csak 5, 1990-ben már 20, 1995-ben pedig közel 40 százalék volt. Ez azzal járt, hogy míg 1980-ban a legutolsó helyen állva a megye 40 százalékkal maradt el a vidéki átlagtól, addig 1995-ben a rangsorban előbb, a 17. helyen állva elmaradásának mértéke nagyobb (41 %) volt. A beruházások terén a leszakadás mértéke csak átmenetileg enyhült, és a megyei beruházások értéke a vidéki átlagot ezekben az években sem érte el.

A gazdasági szervezetek beruházásai mellett a megyében igen jelentősek a lakossági beruházásokban kiemelkedő szerepet játszó lakásépítések. Az ezer lakosra jutó lakásépítések számát tekintve a megye a nyolcvanas években a rangsor első negyedében volt vagy az első három hely valamelyikén állt. A kilencvenes évek elején ugyan a lakásépítések száma az országosnál is nagyobb mértékben esett vissza, de az utóbbi években ismét kiemelkedően magas. Mindez összefüggésbe hozható a magánérső lakásépítések támogatási rendszerével, az átlagosnál nagyobb családnagysággal. Az intenzív lakásépítések ellenére a megye lakásellátottsági mutatói még mindig a legkedvezőtlenebbek között vannak.

A külföldiek befektetéséről szóló 1988. évi törvényt követően megélné a külföldi tőke beáramlása. A területi értékelést azonban itt is nehezíti a székhely szerinti megfigyelés. Szabolcs-Szatmár-Bereg megye gazdasági jellemzőit, a külföldi befektetők érdekltségét, motivációit ismerve azonban feltételezhető, hogy a megye viszonylagos helyzete tiszta megyei adatok alapján sem lenne kedvezőbb. A megye részesedése a külföldi befektetésekből 1995 végén is egy százalék alatt volt, de a külföldi tőke fővárosi koncentrációját ismerve, a vidéki befektetésekből való részesedés ennél valamivel magasabb. A devizatőke nagysága a legkisebbek között van, és tekintettel arra, hogy Szabolcs-Szatmár-Bereg az ország harmadik legnagyobb lélekszámú megyéje, az egy lakosra jutó érték itt a legkisebb, messze elmaradva a többi megye mutatójától, a vidéki átlagnak 18 százaléka, az országosnak pedig 10 százalékát sem éri el. (Lásd a 3. ábrát.)

A megyében mindössze három külföldi érdekltségű vállalkozás jegyzett tőkéje közelíti vagy haladja meg az egymilliárd forintot. A vállalkozások több mint fele a minimális, egymillió forintos törzstőkével alakult. A befektetők főként a volt Szovjetunió utódállamaiból érkeznek, és kis tőkével rendelkeznek, alapvetően kereskedelmi tevékenységet folytatnak.

A nyílt munkanélküliség Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében az elsők között vált tömeges méretűvé, és a munkanélküliségi ráta 1990-től napjainkig a legmagasabb maradt. A megyében 1994 óta a gazdaságilag aktív népességnek mintegy ötöde munkanélküli. Ez az arány folyamatosan mintegy kétszerese az országosnak. A nagy leépítési hullámokat követően a munkaerőpiacon mérsékelt volt a mozgás. A szezonális hatások mellett főként az aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök alkalmazása okoz kismértékű változásokat.

A magas munkanélküliségi ráta és az alacsony egy főre jutó GDP komplex módon tükrözi a megye leszakadásának konzerválódását.

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye a főbb konjunktúramutatók szerinti rangsorban változatlanul az utolsó helyeken áll, miközben a megyék polarizálódása erősödik, ami önmagában is fokozza a leszakadást.

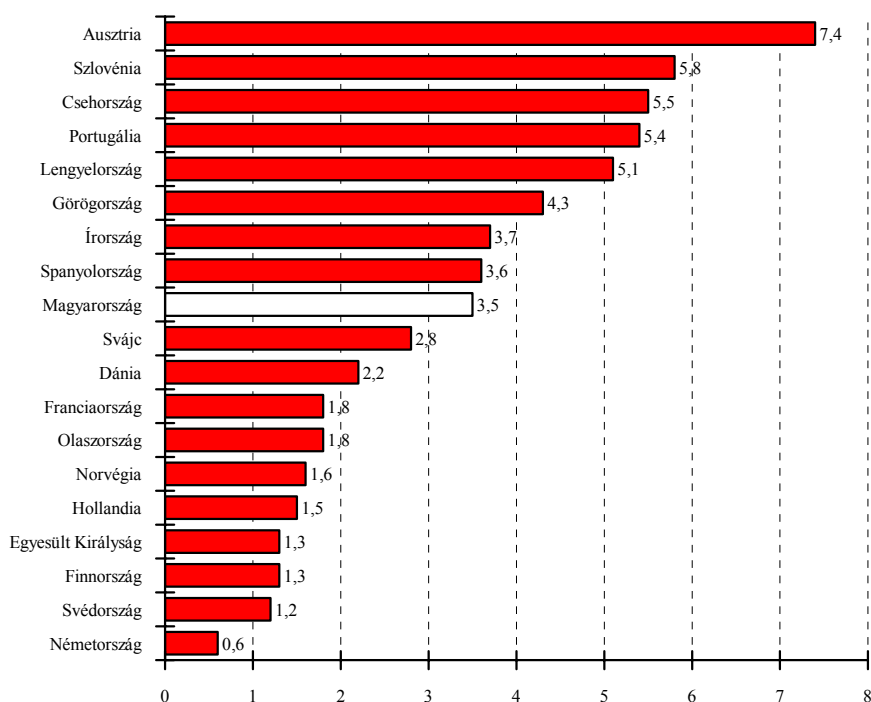
E rövid elemzésben a főbb konjunktúramutatók egy lakosra jutó értéke volt a vizsgálat tárgya. E mutatók alakulását természetesen befolyásolja az eltérő korstruktúra. A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei mutatók kedvezőtlen értékét az is befolyásolja, hogy 1996 elején valamennyi megye közül itt a legmagasabb (21,4 százalék, a 18,7 százalékos vidéki és 18,0 százalékos országos átlaggal szemben) a gyermekkorúak aránya. Az időskorúaké (a 60 éven felülieké) ugyan mérsékeltebb – 17,1 százalék, míg a vidéki népességben 18,9, az országosban 19,4 százalék –, de a 0–14 évesekkel együtt így is mintegy egy százalékponttal nagyobb az arányuk mind a vidéki, mind az országos átlagnál.

M.-né P. M.

MAGYARORSZÁG HELYE EURÓPÁBAN*

Az idegenforgalomról itt közölt 2. és 3. ábra – amennyiben egyidejűleg nézzük azokat – elgondolkoztató lehet. Az idegenforgalmi bevételek alapján Magyarország 15 hellyel hátrább sorolódik, mint az országba érkező turisták száma alapján. Ennek okait elmélyült szakmai elemzés tudná kimutatni. A statisztika annyit mindenestre jelez, hogy a hozzánk érkező külföldi turistáknak csak 12–14 százaléka jut el valamilyen kereskedelmi szálláshelyre, ahol átlagosan 3–4 éjszakát tölt el.

Az idegenforgalom súlya a nemzetgazdaságban, 1993
(Idegenforgalmi bevételek a GNP százalékában)

Forrás: Yearbook of Tourism Statistics. I. köt. 47. kiad. WTO. Madrid. 1995. 13. old., valamint The World Bank Atlas 1995. IBRD. Washington. 1994. 18–19. old.

* Összeállította dr. Szász Kálmán.